

Baba Kama Sources 58

חידושי הרשב"א מסכת בבא קמא דף יד עמוד ב

אלא אמר רבא דבר הנקנה בכסף עבדים ושטרות נמי נקנים בכסף. אית ספרים דלא גרסי בהו שטרות דשטרות אינן נקנין אלא בכתיבה ומסירה כדאיתא בפרק הספינה (ע"ו א') וא"נ באגב, ואף לספרים דגרסי ליה נראה דבגררא נקטינהו משום דלגבי אונאה אדכרינהו לתרווייהו דאמר שוה כל כסף מאי ניהו דאין להם אונאה עבדים ושטרות נמי אין להם אונאה ואתא רבא ופירש דבר הנקנה בכסף, הדר ואקשי כקושיא קמייתא כלומר ואכתי איכא לאקשווי כדאקשינן מעבדים ושטרות ומיהו שטרות לאו דוקא, כנ"ל להעמיד גירסת הספרים, ובספרים ישנים נמי ישנה עד שהוצרך רש"י ז"ל לומר שטרות לא איתפרש היכא. ובפי' ר"ח ז"ל מצאתי עבדים ושפחות, וזה יראה יותר נכון.

בית הבחירה (מאירי) מסכת בבא קמא דף יד עמוד ב

עבדים כנעניים נקנין בכסף וכן הקרקעות עם שאר קניות שבהם הנזכרות במסכת קדושין אבל שטר אינו נקנה בכסף עד שיכתוב וימסור כמו שיתבאר בבבא בתרא ומתוך כך אין לגרוס כאן עבדים ושטרות נמי נקנין בכסף ויש ספרים שגורסין בהם כך ומפרשים אותה מפני שטר שהוא נקנה בכסף והוא המוכר שדה לחברו וכתב לו שטר שמכין שנתן לו כסף הקרקע נקנה השטר בכל מקום שהוא:

בית הבחירה (מאירי) מסכת בבא קמא דף יד עמוד ב

בשוה כסף פרשו בגמרא קרקע ופירושו שאין בית דין נזקקין לפרעון הניזק אלא מן הקרקע ומה שקראו שוה כסף לפי שאינו כסף הא כל דבר המטלטל כסף הוא ודבר זה העמידוהו בגמ' ביתומים שאלו מן המזיק ודאי נזקקין לו לגבות הנזק מאיזה דבר כמו שביארנו דיישיב לרבות שוה כסף אפילו סובין ולא סוף דבר בשרצון המזיק או הלוח לפרוע מן המטלטלין אלא אף בשבית דין באים להגבות מגבין תחלה מן המטלטלין אלא שאם מתו הבעלים שנתחייבו בנזקים אלו אין נזקקין להגבות לניזק מן היתומים אלא א"כ הניח להם אביהם קרקע שמטלטלין של יתומים אינם משועבדים לבעל חוב ולא לניזק ולא סוף דבר באותם שבאו להם לאחר מיתת אביהם אלא אף באותם שהיו מאביהם בודאי ואף על פי שמדברי גדולי הרבנים אתה למד הפך הדברים דרך שיטפא כתבוה שאפילו נתברר שהיו של אביהם אינם משועבדים ואפילו תפשומו הואיל ולא תפשומו בחיי האב אין הפרש בין אותם שקנו הם לאותם שהניח להם אביהם אלא שבאותם שהניח להם אביהם מצוה על היתומים לפרוע חובת אביהם ובאותם שקנו הם אפילו מצוה ליכא אבל שיעבוד אין בהם כלל ואפילו גוף השור אינו משועבד שהרי כשמת זכו בו יורשים ונעשה כאלו מכרו להם או הקדישו קודם העמדה בדין:

רש"י מסכת בבא מציעא דף סז עמוד ב

אין בעל חוב גובה הימנה - אם מת המלוה, ונפלה לפני בניו - אין בעל חוב של אביהם גובה הימנה, דאין להם לאביהם בגופה של קרקע כלום, ומטלטלי בעלמא נינהו, ומטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבעל חוב, דבשלמא בעודו קיים - גבי אפילו מגלימא דעל כתפיה, שהרי לו הלוח מעותיו, ונשתעבד, והתורה אמרה יבא שליח בית דין ויכנס לביתו ויטול משכונו, דכתיב (דברים כד) והאיש אשר אתה נושה בו וגו', ואמרינן לקמן /בבא מציעא/ (קיג, א): זה שליח בית דין, אבל היכא דמית - בהדי יתמי מאי עבידתיה דתבע, הרי לא לוו ממנו, ואי ירתי קרקעות - משתעבדי נכסיה מחיים, ומיחייב מדין ערב, דנכסיהו דבר איניש אינון ערבון ביה, דכי אוזפיה - עלייהו סמך, אבל מטלטלי - אפילו דין ערב ליכא, דלאו עלייהו סמך מלוה, הואיל ובידו להצניען ולאבדן.

רש"י מסכת בבא מציעא דף קד עמוד ב

להכי קרו ליה עיסקא - שתהא קיימת תמיד, ומתעסק בה, ויסמכו עליה בעליה שלא תינתן להוציאה, ואם מת לוח - יגבה, ולא תיעשה כמטלטלין שלהן, דכיון דצריכה להיות קיימת - סמיכתו עליה כמקרקעי, דטעמא דלא קא משתעבדי מטלטלי דיתמי לבעל חוב - משום דמעיקרא לאו עלייהו סמך, דלאו למיגבי מינייהו אוזפיה, שהרי בידו להוציאן.

חידושי הרשב"א מסכת בבא קמא דף יד עמוד ב

דבר השוה כל כסף. מכאן נראה שאין אונאה כלל בקרקעות דשוין הם כל כסף לומר דיש אנשים מחשיבין קרקע יותר מכל כסף וכן דעת הר"ף ז"ל, אבל ר"ת ז"ל סבור דלא אמרו אלא שאין להם אונאה כמטלטלין לשתות וליתר משתות אבל בפלגא יש להם אונאה, ונסמך על הירושלמי שאמרו שיש להן אונאה בדבר מופלג פי' מופלג מלשון פלגא, ואינו נראה חדא דאנן אגמרין סמיכין ושוה כל כסף אין לו שיעור, ועוד שהרי שנינו אלו דברים שאין להם אונאה העבדים והשטרות והקרקעות והקדשות ובכל הני י"ל יגיד עליו ריעו הקדשות יגידו על כן שהרי הקדשות אין להם שום אונאה

דאיש את עמיתו כתיב ומהן אתה למד לכל השאר, ועוד דכל מה ששנו באותה משנה דוקא דהא קתני בה נמי אין בהן תשלומי כפל ולא תשלומי ד' וה' שומר חנם אינו נשבע נושא שכר אינו משלם, וכבר הארכתי בה יותר מזה במקומה בפרק הזהב.

רמב"ם הלכות מכירה פרק יג הלכה ח

אלו דברים שאין להם הוניה, ד הקרקעות והעבדים והשטרות וההקדשות, אפילו מכר שוה אלף בדינר או שוה דינר באלף אין בהן הוניה, שנאמר או קנה מיד עמיתך, דבר הנקנה מיד ליד, יצאו הקרקעות ויצאו עבדים שהוקשו לקרקעות, ויצאו שטרות שאין גופן קנוי אלא לראיה שבהן, עמיתך ולא הקדש.

תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף נז עמוד א

אמר רבא אמר רב חסא בעי רבי אמי: אונאה אין להם, ביטול מקח יש להם או אין להן? - אמר רב נחמן, הדר אמר רב חסא פשיט רבי אמי: אונאה אין להם, ביטול מקח יש להם. רבי יונה אמר: אהקדשות, רבי ירמיה אמר אקרקות, ותרויהו משמיה דרבי יוחנן אמרו: אונאה - אין להם, ביטול מקח - יש להן. מאן דאמר אהקדשות - כל שכן אקרקות, מאן דאמר אקרקות - אבל אהקדשות לא, כדשמואל. דאמר שמואל: הקדש שוה מנה שחיללו על שוה פרוטה - מחולל

רש"י מסכת בבא מציעא דף נז עמוד א

בעי ר' אמי אונאה - הא תנן לה במתניתין דאין להו לכל הנך דמתניתין. ביטול מקח - יותר משתות.

יש להן או אין להם - מי אמרינן מאל תונו (ויקרא כה) הוא דאימעוט - והא לאו בכלל אונאה הוא, אלא מקח טעות הוא, או דלמא: כיון דלאו דבר שבמדה הוא, ולא אטעייה בדיבוריה - כשאר דין אונאה הוא.

ר' יונה ור' ירמיה - מילתא באפי נפשיהו אמרי, ולא אדרבי אמי קיימי, אלא רבי [ירמיה] אקרקות, ורבי [יונה] אהקדשות אמרי משמיה דר' יוחנן: אונאה אין להם, ביטול מקח יש להן. מאן דאמר אהקדשות - אמרה ר' יוחנן.

כל שכן - דאקרקות נמי אמר, דכיון דאשמועינן דביטול מקח לאו בכלל אונאה הוא, מהיכא אימעטי, אי דהקדשות קחשיב ליה מקח טעות, אף על גב דליכא טעות כלפי שמיא - ואפילו הכי אמרינן ביטול מקח - כל שכן דלגבי חבריה, דאיכא למימר טעה ואדעתא דהכי לא אקנייה, כל שכן דהדר. מאן דאמר אקרקות - אמרה.

אבל אהקדשות לא - דאילו גבי הדיוט אמרינן טעה, ואדעתא דהכי לא אקני, אבל אהקדש, ליכא למימר הכי, וכיון דליתנהו בדין אונאה - טעות נמי לא אמרינן בהו, כדשמואל. מחולל - כדאמרן דאימעוט מאונאה, וטעות נמי ליכא בהו, דמאן טעה.

תוספות מסכת בבא מציעא דף נז עמוד א

אמר ר"נ הדר א"ר חסא אונאה אין להן ביטול מקח יש להם - משמע דרב נחמן לא פליג ארב חסא רבו וקשה לר"ת דבפ' המקבל (לקמן דף קח. ושם) אמרינן זבן בר' ושוה ק' סבור מינה כו' אמר רב נחמן אין אונאה לקרקעות אלמא אפי' ביטול מקח אין להם ותירץ ר"ת דאין אונאה עד פלגא אבל מפלגא ואילך מיקרי ביטול מקח ויש להם ואתי שפיר הא דתנן (לעיל דף נו:): רבי יהודה אומר אף המוכר בהמה ומרגלית אין להם אונאה ומפרש בגמרא עד כדי דמיהם מדקאמר אף משמע דקרקעות נמי אית להו האי שיעורא ובפרק אלמנה נזונית (כתובות דף צט:): תנן שום הדיינין שפחתו שתות או הותירו שתות מכרם בטל רשב"ג אומר מכרם קיים ומפרש התם דמכרם קיים עד פלגא.

רי"ף מסכת בבא מציעא דף לב עמוד א

אמר רבא אמר חסא בעי רבי ירמיה אונאה אין להן ביטול מקח יש להן או אין להן אמר רב נחמן אמר חסא פריש רבי אמי אונאה אין להן ביטול מקח יש להן רבי יונה אמר אהקדשות ור' ירמיה אמר אקרקות ותרויהו משמיה דר' יוחנן אמרי אונאה אין להן ביטול מקח יש להן מאן דאמר אהקדשות כל שכן אקרקות ומאן דאמר אקרקות אבל אהקדשות לא כדשמואל דאמר שמואל הקדש שוה מנה שחיללו על שוה פרוטה מחולל הא מילתא חזינא בה פלוגתא ביני רבואתא איכא מאן דסבירא ליה כי האי מימרא דר' אמי ור' יוחנן דאונאה אין להן ביטול מקח יש להן ואיכא מאן דסבירא ליה (כר' יוחנן דאמר) דביטול מקח יש להן דקאמר ר' יוחנן לאו יתר משתות הוא אלא על חד תרין וגמר להאי מימרא מגמרא דבני מערבא דאמרי התם א"ר יוחנן אם היה דבר מופלג יש בו אונאה מתני' פליגא על ר' יוחנן אלו דברים שאין להן אונאה העבדים והשטרות והקרקעות פתר לה בדבר שאינו מופלג וקא פריש לדבר שאינו מופלג כגון שלא הגיעה

האונאה למחצה במחצה ואיכא מאן דמספקא ליה מילתא ולא קא פסק בה מידי ואנן עיינינן במילתא שפיר ואיטבר לן דהאי מימרא דרבי אמי ודר' יוחנן ליתיה משום דחזינן לרב נחמן דהוא בתרא דס"ל אין אונאה לקרקעות כלל ואפילו שוה מאה במאתים דאמרינן בענין דבר מצרא זבין במאתן ושוה מאה סבור מינה מצי א"ל לתקוני שדרתיך ולא לעוותי א"ל מר

ינוקא בריה דרב חסדא לרב אשי הכי אמרי נהרדעי משמיה דרב נחמן אין אונאה לקרקעות ועוד דגרסינן בפרק האישי מקדש בו ובשלוחו [דף מ"ב ע"ב] אמר רבא אר"נ האחין שחלקו הרי הן כלקוחות פחות משתות נקנה מקח יתר על שתות בטל מקח שתות קנה ומחזיר אונאה אמר רבא האי דקא אמרת פחות משתות נקנה מקח לא אמרן אלא דלא שוי שליח אבל שוי שליח א"ל לתקוני שדרתיך ולא לעוותי והא דאמרת יתר על שתות בטל מקח לא אמרן אלא במטלטלי אבל במקרקעי אין אונאה לקרקעות ועוד אמרי' בבבא קמא [קידושין י"ד ע"ב] שוה כסף מלמד שאין בית דין נזקקין אלא לנכסים שיש להן אחריות ומאי ניהו קרקעות מאי משמע אמר רבא בר עולא דבר השוה כל כסף ומאי היא קרקע דאין להן אונאה שמעינן [מהני] כולוהו דאין לקרקעות לא אונאה ולא בטול מקח והא דר' אמי ור' יוחנן ליתא דקי"ל כרב נחמן דבתרא הוא והלכתא כותיה בדיני ועוד דרב נחמן גופיה הוא דאמרה משמיה דחסא משמיה דר' אמי והוא לא סבר ליה כותיהו והא דאתמר בגמרא דבני מערבא משמיה דרבי יוחנן לא עדיף מהא דאתמר משמיה בגמרא דילן והא אידחי ליה מדרב נחמן ומהני ראיות ואף על גב דהא דרב נחמן לא אתמר בהדא דזכתא לא איכפת לן בהכי דכמה מילי בגמ' דלא מיפרשן בדוכתייהו ומיפרשן בדוכתא אחריתי הילכך הלכתא כדכתבינן ולית בה ספיקא

רשב"ם מסכת בבא בתרא דף סא עמוד ב

בבקעה גדולה - שיש בה שדות הרבה והן שלו וכגון שהיה עומד באחד מן השדות ואמר לו שדי זו אני מוכר לך והדמים מודיעין ליכא למימר לא גבי בירה ולא גבי בקעה דהא אין אונאה לקרקעות.

תוספות מסכת בבא בתרא דף סא עמוד ב

ומה שפירש רבינו שמואל דלא שייך בקרקע הודעת דמים משום דאין אונאה בקרקעות אין נראה לר"י דזה אינו בשביל ששוה יותר דהא הקדשות ועבדים נמי אין להם אונאה אלא גזירת הכתוב הוא ושייך שפיר הודעת דמים ועוד דהא ביטול מקח יש להן.

תוספות מסכת בבא מציעא דף סא עמוד א

אלא לאו דגזל למה לי לכובש שכר שכיר - וא"ת ולוקמיה בגזל גופיה ובגזל עבדים דלא אתי מרבית ואונאה דאין אונאה לעבדים כדקאמר לעיל (דף נו:): דהא קרקע אינה נגזלת אינו מן המקרא אלא משום דאי אפשר לזוזה ממקומה אבל עבדי דניידי אף על גב דהוקשו לקרקעות יעבור בלא תגזול.

רמב"ם הלכות מכירה פרק יב הלכה ד

היתה ההונייה יתירה על השתות בכל שהוא, כגון שמכר שוה ששים בחמשים פחות פרוטה בטל מקח, והמתאנה יכול להחזיר החפץ ולא יקנה כלל, אבל ג המאנה אותו אינו יכול לחזור אם רצה זה וקבל, ואף על פי שבטל המקח אין המאנה חייב להחזיר עד שתהיה ההונייה יתר על פרוטה, היתה פרוטה בשוה אינו מחזיר שאין הונייה לפרוטות.

תוספות מסכת בבא מציעא דף נ עמוד ב

ואילו יתר על שתות שניהם חוזרי' - וא"ת דבפרק הספינה (ב"ב דף פג: ושם פד. ד"ה אי לא) אמר רב חסדא מכר לו שוה ה' בו' והוקר ועמד על ח' לוקח יכול לחזור בו ולא מוכר דאמר ליה לוקח אי לאו דאוניתי לא מצית הדר בך כו' וה"נ אמאי מאנה יכול לחזור נימא ליה נמי המתאנה אי לאו דאוניתי כו' וי"ל דהכא כיון שהוא יותר משתות ה"ל רחוק מן המקח יותר מדאי וכאילו לא מכר כלל דה"ל כיון ונמצא חומץ חומץ ונמצא יין דשניהם חוזרין (שם דף פג:): וה"ר יצחק בר' מרדכי תירץ דהתם כשאין הלוקח תובע אונאתו לכך אין המוכר יכול לחזור בו אבל הכא מיירי כשמתאנה תובע אונאתו ולכך המאנה יכול לבטל המקח.

רמב"ם הלכות מכירה פרק יג הלכה יז

השוכר את הכלים או את הבהמה יש להם אונייה, שהשכירות מכירה בת יומה היא, ואם יש בה הונייה שתות או יותר, בין שנתאנה שוכר בין שנתאנה משכיר הרי זה מחזיר הונייה ואפילו לאחר זמן מרובה.

לחם משנה הלכות מכירה פרק יג הלכה יז

[יז] השוכר את הכלים וכו'. ואם יש בה הוניה שתות וכו' ה"ז מחזיר אונאה וכו'. קשה דביותר משתות אמאי מחזיר אונאה היל"ל דהמקח בטל, ואפשר דמחזיר אונאה נקטיה משום שתות ויותר ג"כ אפי' שיכלול בדוחק בלשון מחזיר אונאה שר"ל בטל המקח ודוחק:

תוספות מסכת בבא מציעא דף נז עמוד א

יצא לחולין כו' - למ"ד צריך לעשות לו דמים מדבריהם יצא לחולין הכל אבל מדרבנן צריך לשלם להקדש אונאתו ולמ"ד צריך לעשות לו דמים דבר תורה דיש להקדש ביטול מקח יצא לחולין כנגד המעות שנתן והשאר יתחלל בדמים שישלם וקמ"ל דלא אמרינן כיון שיש להקדש ביטול מקח יבטל הפדיון ולא יצא לחולין כלל כמו בהדיוט דהמקח בטל והיינו טעמו משום דבהדיוט המאנה חוזר משום שאינו רוצה להחזיר האונאה ואפילו אם המתאנה פוטרו מלהחזיר מ"מ שניהם חוזרים כיון שהמתאנה היה יכול לבא לידי הפסד אם לא ירגיש ויחזור בכדי שיראה אבל הקדש המתאנה אינו יכול לבא לידי הפסד כשידע המחלל שאינה הקדש לא יוכל ליהנות עד שיוסיף על דמיו כדי שיווי וע"כ צריך להוסיף ולא יוכל לחזור דאפי' מתחייב להקדש בטעות מפסיד כדאמרינן ביש נוחלין (ב"ב דף קלג: ושם ד"ה ולא) לא תשיימיה את דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט כ"ש כאן שיתחייב להוסיף אף על פי שטעה והיה סבור שיתחלל בכך כל ההקדש ולא יצטרך להוסיף כי מ"מ נתרצה לטובה בטעם ולא נתכוון מסתמא לאנות ההקדש ואינו יכול לחזור ולכך אין שניהם חוזרים.

חידושי הריטב"א מסכת בבא מציעא דף נז עמוד א

ואם היה קדש בעל מום יצא לחולין וצריך לעשות דמים.

אמר ר' יוחנן יצא לחולין דבר תורה וצריך לעשות דמים מדבריהם ור"ל אמר אף צריך לעשות לו דמים דבר תורה. פרש"י דאפילו לר"ל יצא לחולין, ובזה פליגי דלר' יוחנן אינו חייב לשלם כלום מן התורה אלא מדרבנן צריך לעשות להם דמים ושישלם מה שהיתה שוה יותר בהמת קדשים על בהמת חולין ולר"ל אף מן התורה חייב לשלם, ואיברא דפשוטא דשמעתא הכין משמע דהא במתניתין בהדיא קתני יצא לחולין, והקשו בתוספות דהא מאן דאמר צריך לעשות לו דמים דבר תורה אוקמינא לקמן כי אמרינן איפוך כמאן דאמר אהקדשות ביטול מקח יש להם וא"כ היאך יצא לחולין דבר תורה דהא כל היכא דאיכא ביטול בעלמא המקח בטל לגמרי ולא שיהא המקח קיים ויתבע אונאה, ותירץ ר"י דבשלמא גבי הדיוט בטל מקח דלא בעי מתאנה שיהא צריך לתבוע אונאה בב"ד דדילמא לא מצי לה לאפוקי מיניה, אבל גבי הקדש כיון דבעל כרחו ישלם וגם שלא ירצה לעמוד בחטא ניחא ליה להקדש שיהא החילול קיים וישלם מה שהטעה, ומיהו עדיין קשה על פרש"י מהא דאמרינן לקמן דמאן דאמר צריך לעשות לו דמים דבר תורה לית ליה דשמואל דאמר הקדש שוה מנה שחיללו על שוה פרוטה מחולל וכיון דלית ליה דשמואל היאך יצא לחולין, תירצו בתוספות דלהאי סברא הא דקתני יצא לחולין היינו שיצא לחולין כנגד הפדיון, ולא נהירא דהא יצא לחולין לגמרי משמע, לפיכך הנכון כמו שפירש ר"י ז"ל דלמ"ד צריך לעשות לו דמים דבר תורה לא יצא לחולין כלל וכמ"ד ביטול מקח יש להם והיינו דאמרינן דלית ליה דשמואל, ומתניתין דקתני יצא לחולין הכי פירושו יצא לחולין ובלבד שיעשה לו דמים כראוי שלא יהא בו טעות, ולאפוקי מרישא דקדש תמים שאפילו עשה להם דמים לא אמר כלום, וא"ת ולמ"ד שיצא לחולין דבר תורה תיקשי מתניתא דתניא לעיל (נ"ה א') פרה זו תחת פרה של הקדש וכו' אין הקדשו פדוי לפי גירסת הראב"ד ז"ל דגריס הכי, י"ל דהתם בשלא עשה דמים לא לבהמת חולין ולא לבהמת קדשים דבעינן כסף ערכך וליכא, אבל הכא כששם בהמה של חולין אלא שלא שם בהמת קדשים אם היו שוות בדמים אם לאו, ולישנא דאף צריך לעשות לו דמים דבר תורה הכי פירושו אף דבר תורה צריך לעשות לו דמים כמו מדרבנן, וכמו לשון מסורס הוא.

תוספות מסכת בבא מציעא דף מז עמוד א

גאולה זו מכירה וכן הוא אומר אם לא יגאל ונמכר - וקשה לר"ת דאדרבה פסוק זה מוכיח דגאולה אינה מכירה אלא גרס לא יגאל דכתיב במעשר בהמה ואמרינן בפ' כל פסולי המוקדשין (בכורות דף לב.) דהאי לא יגאל לא ימכר הוא דאינו נמכר לא חי ולא שחוט ומפרש ר"ת גאולה זו מכירה ולרבי יוחנן גאולה בכסף ולר"ל במשיכה תמורה זו חליפין של שוה בשוה דמהני לכ"ע אפי' בפירי לקיים כל דבר לרבות אינו שוה בשוה למר אף במטבע ופירי ולמר דוקא בכלי.

תוספות מסכת בבא מציעא דף מו עמוד ב

דמשום טריסית היתר לא מקרי אינו שוה בשוה אלא היכא שהמקח שוה כפלים מן המעות דאז דומה לחליפין